

SPRAWOZDANIE **z działalności Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków** **Krakowa za rok 1991.**

1. Sprawy organizacyjne.

Społeczny Komitet odbył w 1991 r. dwa posiedzenia plenarne: 12. III. i 27. V.

Posiedzenie w dniu 12. III. przyjęło sprawozdanie z działalności za rok 1990 i program działań na rok 1991, a także w oparciu o wniosek Komisji Rewizyjnej i dyskusję nad sprawozdaniami, udzieliło absolutorium dla Prezydium Komitetu i komisji problemowych.

Posiedzenie w dniu 27. V. poświęcone było problematyce ochrony zabytków sztuki sakralnej; referaty wygłosili dr Andrzej Fischinger i ks. dr Tadeusz Piętniewicz. Posiedzenie zwróciło się do Prezydenta Rzeczypospolitej o przyjęcie patronatu nad odnową zabytków Krakowa i działalnością Społecznego Komitetu; w dniu 17. VI. Pan Prezydent poinformował, że patronat przyjmuje.

Wobec rezygnacji p. Stanisława Lema ze stanowiska przewodniczącego Komitetu — Prezydent RP w dniu 13. V., przyjmując tę rezygnację, powołał p. prof. Tadeusza Chrzanowskiego na to stanowisko.

Komitet podziękował gorąco p. Stanisławowi Lemowi za wsparcie swym autorytetem sprawy ratowania zabytków Krakowa.

Bieżącą działalność Komitetu prowadziło Prezydium (odbywając 6 zebrań: 12. II., 7. V., 17. VI., 10. IX., 15. XI., 16. XII.) i komisje problemowe (sprawozdania komisji do wglądu). Na posiedzeniach Prezydium zatwierdzano plany pracy komisji (12. II.), wprowadzano korekty planów rzeczowo-finansowych (10. IX. przyznano 4 mld zł na kontynuację konserwacji Teatru J. Słowackiego, 300 mln zł na prace w zespole klasztoru Misjonarzy, 120 mln zł dla Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu na prace badawcze i konserwatorskie), analizowano relacje między ochroną wartości kulturowych a planami zagospodarowania przestrzennego (posiedzenie w dniu 5. XI. z referatem dyrektora Wydziału Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Wojewódzkiego, p. arch.

Janusza Sepioła); istotnym tematem podejmowanym na kilku posiedzeniach była organizacja Krakowskiego Banku Hipotecznego S. A. (omówiona poniżej).

Wobec wzrostu opłat za dotychczasowy lokal — Komitet w dniu 16. VII. przeniósł swoje Biuro do siedziby przy ul. Brackiej 15.

2. Kontrola działalności konserwatorskiej prowadzonej w Krakowie w r. 1990.

W dniach od 5. IV. do 10. VI. działała — powołana w dniu 11. III. 1991 r. przez Społeczny Komitet i Państwową Służbę Ochrony Zabytków — Komisja, „jako społeczne ciało celem przejrzenia prac konserwatorskich w Krakowie, zakończonych w 1990 r. (w całości lub w ściśle określonym etapie), finansowanych z różnych źródeł, a obejmujących całokształt prac konserwatorskich w mieście” (cyt. za sprawozdaniem Komisji). Komisja — pracując pod przewodnictwem p. Barbary Kleszczyńskiej jako Prezesa oddziału krakowskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki — dokonała przeglądu prac prowadzonych w 21 obiektach, stwierdzając m. in.:

- „potrzebę stosowania jednolitej praktyki postępowania konserwatorskiego”, obejmującej cały cykl konserwatorski od prac przygotowawczych po końcowy odbiór;
- „brak korporacji zawodowych, które dawałyby uprawnienia do pracy przy konserwacji zabytków”, co „utrudnia prawidłowy dobór wykonawców”;
- konieczność utworzenia państwowej komisji atestującej (wobec wypadków niewłaściwego stosowania materiałów, szczególnie sprowadzanych z zagranicy);
- „pilną potrzebę podjęcia badań w zakresie konserwacji materiałów”, w pierwszej kolejności ceramicznych i struktury murów.

Komisja powołała 3 podzespoły dla Collegium Maius, zespołu kościoła św. Katarzyny i Barbakanu), proponując, by działały one jako stałe komisje o funkcji doradczej dla Państwowej Służby Ochrony Zabytków.

Jednoznacznie negatywną opinię wydano jedynie w wypadku prac prowadzonych przy Barbakanie; zastrzeżenia dotyczące innych realizacji nie dotyczyły spraw o znaczeniu podstawowym.

Jednocześnie „Komisja z przyjemnością zauważa, że większość prac wykonana została prawidłowo, a niektóre wręcz zasługują na pochwałę”. Stwierdzono przy tym, „że zniszczenia obiektów zabytkowych w Krakowie nie mieszczą się w kategoriach związanych z naturalną destrukcją materiału (...), lecz głównie (wynikają) z (...) wyjątkowego skażenia środowiska”.

3. Program działania na rok 1991 i jego realizacja.

Program wynikał z „Programu ideowego i kierunków działania Społecznego Komitetu”, przyjętego w r. 1990. Koncentrowano się zatem na działaniach ściśle konserwatorskich, a zwłaszcza na zabezpieczaniu autentycznej substancji zabytkowej. Całość, przyjęta na posiedzeniu plenarnym w dniu 12. III., była wcześniej wypracowana przez zespoły Komisji Programowania i Oceny Realizacji oraz Finansowej, a także przez Prezydium Komitetu. Program rzeczowo-finansowy był ściśle skoordynowany z działaniami zapisanymi w programach Państwowej Służby Ochrony Zabytków i Konserwatora Miasta Krakowa, tworząc z nimi całość w zakresie polityki konserwatorskiej w mieście. Korekty dokonywane na bieżąco przez Prezydium (zgodnie z opiniami Komisji Programowania i Oceny Realizacji oraz Finansowej) wynikały z doraźnych, bardzo istotnych potrzeb (np. poważna kwota przeznaczona na Teatr J. Słowackiego wynikała z konieczności doprowadzenia zadania do końca, przy braku przewidzianych wcześniej źródeł finansowania ze strony władz centralnych).

Zgodnie z ogólnymi zasadami — nacisk położono na kontynuowanie i kończenie prac, a także na podejmowanie zadań o znaczeniu szczególnie istotnym (w tym na Wawelu). Ograniczenie działań na Kazimierzu wynikało z nie wyjaśnionych spraw własnościowych.

Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Finansowej ograniczono też finansowanie zadań w obiektach prywatnych — do czasu utworzenia nowych zasad, w oparciu o tworzony Krakowski Bank Hipoteczny S. A.

Do czołowych zadań (zestawienie pełne — do wglądu) należały m. in. kontynuacje prac przy najwybitniejszych budynkach uniwersyteckich (Collegium Iuridicum, Collegium Maius), kontynuacja prac w Sukienicach, prace w najcenniejszych zespołach sakralnych (św. Katarzyny, św. Andrzeja, śś. Piotra i Pawła, św. Józefa, Bonifratrów; rozpoczęcie wstępnych prac w zespole św. Marka).

Zgodnie z przyjętą praktyką — ogół prac prowadzonych w r. 1991 w Krakowie będzie oceniony wiosną 1992 r. przez Komisję (analogicznie jak w roku ubiegłym); Komisja ta winna m. in. wyjaśnić aktualny stan prac w Barbakanie oraz przyczyny, dla których pomimo stwierdzonych poważnych nieprawidłowości, nie została dokonana zmiana wykonawcy.

Całokształt środków finansowych, którymi w r. 1991 dysponował Społeczny Komitet — zamknął się kwotą 90.525.034.819 zł, z której większość — 80 mld zł — stanowiła dotacja Kancelarii Prezydenta RP. Systematyczne przekazywanie przez Zespół Finansowy Kancelarii Prezydenta RP środków finansowych na Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa miało korzystny wpływ na cykle prac konserwatorskich.

W czasie licznych posiedzeń i dyskusji zarówno plenarnych jak i w komisjach w r. 1991 — wiele uwagi poświęcono uściśleniu zasad i kryteriów, które pozwolą opracować właściwą strategię ochrony i konserwacji obiektów zabytkowych. Jest to szczególnie ważne w aspekcie skomplikowanych procesów prywatyzacyjnych oraz w obliczu zmian systemu finansowania zabiegów konserwatorskich, wymuszających znaczną dyscyplinę finansową.

4. Problem finansowania ochrony zespołów zabytkowych Krakowa.

W r. 1991 podstawowym problemem były działania w kierunku zapewnienia takich metod finansowania, które dałyby największą efektywność wykorzystania środków, angażując jednocześnie inicjatywę i fundusze właścicieli. Naczelnym zagadnieniem były nadal prace nad utworzeniem Krakowskiego Banku Hipotecznego S. A., prowadzone przez Komisję Finansową i konsultowane z Komisją Prawno-Organizacyjną.

Zespół ds. utworzenia Krakowskiego Banku Hipotecznego S. A. opracował i złożył w gabinecie Prezesa NBP komplet wymaganych dokumentów wraz z wnioskiem o licencję. Proporcje udziałów w banku zapewnią kontrolę ze strony Fundacji „Odnowa Zabytków Krakowa” (10,1 mld zł) i miasta Krakowa (10 mld zł); całość kapitału wynosi 32,8 mld zł. Wkład Fundacji zabezpieczony został uchwałami Prezydium SKOZK ze środków Narodowego Funduszu, uzyskanych spoza dotacji Kancelarii Prezydenta RP — z dnia 17. VI. (5 mld zł) i 16. XII. (podniesienie wkładu do obecnej wysokości).

Do czasu utworzenia Krakowskiego Banku Hipotecznego S. A. ograniczono finansowanie prac w obiektach prywatnych, wprowadzając przy tym w miejsce dotacji — zabezpieczenie hipoteczne.

Komisja Prawno-Organizacyjna opracowała Regulamin Gromadzenia i Dysponowania Środkami Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa oraz inne dokumenty dotyczące problematyki prawnej rewaloryzacji zabytków Krakowa, przekazane następnie m. in. Wojewodzie Krakowskiemu, Przewodniczącemu Rady Miasta Krakowa oraz Prezydentowi Miasta Krakowa.

Komisja Finansowa wystąpiła z propozycją podjęcia przez krakowskich posłów — członków Społecznego Komitetu — inicjatywy poselskiej w sprawie zmiany ustawy z dnia 22 kwietnia 1959 r. o remontach i odbudowie oraz o wykańczaniu budowy i nadbudowie budynków (obecne oprocentowanie hipoteczne — 10% — ma wartość symboliczną wobec bankowych kredytów — około 50%).

5. Ochrona Kopalni Soli w Wieliczce.

W 1991 r. Komisja Ochrony Kopalni Soli i Miasta Wieliczki koncentrowała się na propagowaniu idei ochrony i odnowy zabytków wielic-

kich, inspirowaniu i organizowaniu pomocy finansowej i rzeczowej oraz wypracowaniu programu działań zabezpieczających.

W związku z likwidacją Narodowego Funduszu Ochrony Kopalni Soli w Wieliczce od 1991 r. prace zabezpieczające w Kopalni finansowane były z budżetu centralnego.

W 1991 r. wydatkowano 81 mld 722 mln zł, z czego najwyższe wydatki objęły: podszadanie wyrobisk górniczych, zabezpieczanie zabytkowych wyrobisk chodnikowych i komorowych, zabezpieczanie szybików i zwalczanie zagrożenia wodnego.

W nowych warunkach finansowania prac w Kopalni — Komisja uczestniczyła w wypracowaniu kierunków działania zabezpieczającego oraz brała udział w pozyskiwaniu środków finansowych, m. in. poprzez wystąpienie Przewodniczącego Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa do Premiera Rządu RP.

Komisja pomogła również władzom samorządowym Wieliczki w pozyskaniu z budżetu Wojewody Krakowskiego odpowiednich środków na kontynuację prac remontowo-konserwatorskich w Zamku Żupnym, Pałacu Konopków i Kaplicy Morsztynów.

6. Problemy informacyjne.

Niewątpliwym sukcesem okazała się wystawa „Kraków — dzieje — światowe dziedzictwo kultury — rewaloryzacja”, otwarta w Krakowie 27. V. i czynna w okresie odbywających się w Krakowie obrad KBWE. Wystawie towarzyszy katalog wydrukowany w wersji polskiej i angielskiej.

Wystawa ta stanowiła również krakowski akcent w Pałacu Rady Europy w Strasburgu podczas uroczystości przyjęcia Polski w poczet członków Rady Europy w dniu 26 listopada 1991 r.

O efektach procesu rewaloryzacji i pracy Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa na bieżąco Komitet informował społeczeństwo poprzez środki masowego przekazu, redagowany miesięczny serwis informacyjny oraz dokumentujący całość pracy Społecznego Komitetu w 1991 r. Biuletyn SKOZK.

7. Problemy ochrony środowiska.

Społeczny Komitet konsekwentnie wskazywał na problem niemożliwej do pogodzenia podstawowej funkcji Krakowa jako światowego dziedzictwa kultury i znaku tożsamości narodowej — z funkcją ośrodka przemysłu surowcowego, powodującego degradację środowiska i rozrost miasta. Uchwałę w tej sprawie podjęło posiedzenie plenarne w dniu

12. III., zaś w dniu 20. IX. Prezydium Komitetu wystąpiło do Ministra Przemysłu i Handlu, dr Henryki Bochniarz „w sprawie pilnej konieczności określenia przez władze państwowe i samorządowe etapów i ostatecznego terminu pełnej likwidacji szkodliwego działania Huty im. Tadeusza Sendzimira na środowisko naturalne”.

Zast. Przewodniczącego
Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków
Krakowa

(—) *Bogusław KRASNOWOLSKI*

Kraków, dnia 1 lutego 1992 r.